

СЕКЦІЯ 8

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ. ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У МЕДІАЦІЇ: РОБОТА З ОСОБАМИ, СХИЛЬНИМИ ДО ЕКСТЕРНАЛЬНОГО ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ

PSYCHOLOGICAL APPROACH IN MEDIATION: WORKING WITH PERSONS PRONE TO EXTERNAL LOCUS OF CONTROL

Стаття присвячена дослідженню психологічних підходів у роботі з особами, схильними до екстернального локусу контролю у медіації. Наголошено, що такі особи, як правило, демонструють знижену відповідальність за власні дії, уникають прийняття рішень, мають низький рівень довіри до власних можливостей, а тому потребують особливих підходів у роботі медіатора. Теоретично обґрунтовуються та емпірично перевіряються взаємозв'язок екстернального локусу контролю зі стратегіями поведінки особи в конфлікті і стилями сімейного виховання. Встановлено, що домінуючими стратегіями поведінки осіб з екстернальним типом локусу у конфлікті є компроміс та уникнення, для яких характерними є як відсутність прагнення до кооперації, так і відсутність тенденції до досягнення власних цілей. Експериментально доведено, що екстернали потребують застосування різних психологічних технік у медіації, оскільки у них спостерігається більш слабка мотивація, внаслідок чого вони схильні до конформізму. Встановлено, що на формування локусу-контролю особистості впливають особливості виховання у родині. Жорсткість методів сімейного виховання сприяє формуванню екстернального типу локусу-контролю особистості. Робиться припущення, що однією з потреб осіб з екстернальним типом локусу контролю є потреба у захисті-залежності, пов'язана з низьким рівнем свободи діяльності, який при поєднанні з високою цінністю потреби призводить до вибору деструктивних копінг-стратегій поведінки, таких як уникнення, асоціальні дії, агресивні дії. Зроблено висновок про дієвість використання коучингових інструментів медіатором у роботі з екстерналами, основними аспектами яких є орієнтація на майбутнє та цілепокладання, акцент на особистісних ресурсах і сильних сторонах, сприяння розвитку відповідальності та самостійності. Робота медіатора з особами з екстернальним типом локусу контролю має бути спрямована на формування усвідомленості, розвитку відповідальності, самостійності, соціальної зрілості та емоційної компетентності.

Ключові слова: локус контроль, конфлікт, медіація, Я-образ, сімейне виховання, діагностика та корекція, психологічний підхід, професійна діяльність психолога та юриста, коучинг, студентський вік.

The main focus of the article is on the examination of psychological approaches in the process of interaction with persons who are prone to an external locus of control in the process of mediation. One thing worth being highlighted is that such persons, predominantly, demonstrate reduced responsibility for their own actions, avoid making decisions, have a low level of confidence in their own abilities, and therefore require special approaches in the working process of a mediator. The relationship between the external locus of control and the strategies of a person's behavior in conflict and family upbringing styles is theoretically substantiated and empirically verified. It has been concluded that the dominant behavioral strategies of individuals with an external locus type in conflict are compromise and avoidance, which are characterized by both a lack of desire for cooperation and a lack of tendency to achieve their own goals. The experimentally proven fact is that externals require the use of various psychological techniques in mediation since they have weaker motivation, therefore they are prone to conformism. The firmly established fact is that the process of the formation of a personality's locus of control is influenced by the peculiarities of a person's upbringing in the family. The observation of the level of severity of family upbringing methods contributes to the formation of an external type of personality locus of control. It is assumed that one of the needs of individuals with an external locus of control type is the need for protection and dependence, associated with a low level of freedom of activity, which, in case of being combined with a high value of the need, leads to the selection of destructive coping strategies of behavior, such as avoidance, as well as asocial and aggressive actions. The following conclusion is made about the effectiveness of the application of coaching tools by a mediator in the process of working with externals, the main aspects of which are future orientation and goal setting, emphasis on personal resources and advantages, along the promotion of responsibility and independence. The mediator's work with individuals with an external locus of control should be aimed at forming awareness and developing responsibility, independence, social maturity, and emotional competence.

Key words: locus of control, conflict, mediation, self-image, family upbringing, diagnostics and correction, psychological approach, professional activity of a psychologist and lawyer, coaching, psychological techniques, student age.

УДК 159.9:347.132
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.74.59>
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Бужинська С.М.
к.психол.н., доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Губанова О.В.
к.юрид.н., доцент,
старший викладач кафедри цивільного,
господарського і фінансового права
Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

В сучасних умовах реалій українського суспільства, що характеризується високим рівнем стресогенності, соціальної нестабільності та психологічного напруження, зростає потреба в ефективних інструментах врегулювання конфліктів, формою яких можуть бути правові спори. Одним із таких ін-

струментів є медіація, яка передбачає залучення нейтральної сторони – медіатора, для конструктивного розв'язання суперечностей між учасниками конфлікту. Медіатор не надає сторонам порад і не пропонує варіантів вирішення конфлікту, оскільки керується принципом самовизначення сторін ме-

діації. Відповідно до цього принципу сторони самотійно знаходять рішення у конфліктній ситуації, беручи на себе відповідальність за його дотримання і виконання. У цьому контексті особливої уваги потребують учасники медіації, які мають екстернальний локус контролю, тобто схильні приписувати відповідальність за події у своєму житті зовнішнім обставинам, іншим людям або випадку. Особи з екстернальним локусом контролю, як правило, демонструють знижену відповідальність за власні дії, уникнення прийняття рішень, низький рівень довіри до власних можливостей, що ускладнює процес досягнення порозуміння. Саме тому, на наш погляд, в рамках медіації доцільним є застосування таких психологічних технік, які спрямовані на усвідомлення внутрішньої відповідальності, емоційної стабільності та здатності брати участь у діалозі, що у свою чергу, сприяє підвищенню якості комунікації, зменшенню конфліктності та забезпечує довготривалий ефект від досягнутих домовленостей.

Проаналізувавши наукові розвідки щодо проблеми дослідження, ми з'ясували, що успішність медіаційного процесу осіб з екстернальним локусом контролю значною мірою залежить від психологічної стійкості особистості, її здатності до саморефлексії, усвідомлення власної ролі в конфліктній ситуації, вміння долати емоційне напруження, що підтверджується науковими розвідками відомих науковців, а саме: впливу стилю сімейного виховання на формування локус-контролю (І. Кошлань, А. Реан, Е. Ейдемільер), ролі психологічних властивостей особистості у розвитку локус-контролю (О. Демчука, Т. Кочеткова, Х. Кулас, В. Назарова, Д. Цирінг, В. Чудакової, Т. Шипелік, Е. Ейдемільер), взаємозв'язку стратегій поведінки у конфлікті та типів локусу контролю (Д. Бігунов, Б. Вайнер, У.Джеймс, С. Пантелєєв, А. Реан, Дж. Роттер). Значущими в цьому контексті є напрацювання вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема І. Мартинюк, Г. Сельє, С. Максименко, М. Савчин, В. Тернопільської, Р. Лазаруса, Л. Мерфі, які вказують на тісний зв'язок між типом локусу контролю, стресостійкістю та ефективністю поведінки в конфліктних ситуаціях.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричній перевірці взаємозв'язку екстернального локусу контролю зі стратегіями поведінки в конфлікті і стилями сімейного виховання, визначенні ефективних психологічних технік, які б допомогли сторонам перебувати у конструктивному діалозі під час процедури медіації.

Виклад основного матеріалу. Сучасна практика альтернативного вирішення спорів дедалі частіше передбачає використання медіації як ефективного інструменту налагодження конструктивного діалогу між сторонами. У центрі уваги медіаційного процесу знаходиться особистість, її ставлення до проблемної ситуації, здатність брати відповідальність за власні дії та рішення. Одним із психологічних чинників, що істотно впливають на перебіг медіації, є тип локусу контролю – індивідуальне уявлення людини про джерело контролю над подіями в її житті.

Вперше це поняття введено американським соціальним психологом Джуліаном Роттером (англ. Julian Rotter) у 1954 році. Виділяють два типи локалізації локусу контролю: інтернальний і екстернальний, залежно від того, як людина оцінює ситуацію, що є причиною різних подій у її житті і хто несе за них відповідальність.

Зовнішній локус контролю – це схильність людини приписувати результати діяльності зовнішнім факторам (екстернальний тип). Людина переконана, що її успіхи та невдачі насамперед залежать від зовнішніх обставин: умов навколишнього середовища, дій ситуації, везіння чи невезіння, випадковості, дій інших людей тощо [1, с. 63]. Для таких індивідів типовими є уникнення особистої відповідальності, зниження рівня суб'єктивної активності, а також залежність від авторитетів чи ситуаційного впливу, що може суттєво ускладнювати процес медіації, оскільки така особа, як правило, не готова визнавати власну роль у виникненні конфлікту або брати участь у його вирішенні на умовах рівноправного діалогу.

Внутрішній локус контролю – це схильність людини приписувати результати діяльності внутрішнім факторам (інтернальний тип). Людина вважає, що події, які з нею відбуваються насамперед залежать від особистісних якостей: компетентності, цілеспрямованості, здібностей, що детермінуються (визначаються) її власною активністю і зусиллями, і є закономірними наслідками її власної діяльності. Внутрішніми факторами локалізації контролю є власні зусилля, позитивні та негативні якості, наявність або відсутність необхідних знань, умінь та навичок [1, с. 63].

Не дивлячись на те, що екстернальний або інтернальний контроль можна розглядати як рису особистості з точки зору індивідуальних відмінностей, Дж. Роттер (Rotter, 1982) доводить, що екстернали й інтернали не є чистим «типом», оскільки кожен має характеристики не лише своєї категорії, а й, значною мірою – іншої. Конструкт потрібно розглядати як континуум, що має на одному кінці виражену «екстернальність», а на іншому – «інтернальність». Іншими словами, деякі люди дуже екстернальні, а інші – дуже інтернальні, а більшість знаходиться між двома крайніми полюсами [1, с. 67].

Під час експериментальних досліджень структури та особистісного контексту локусу контролю визначено, що «локус контролю» формується у процесі соціалізації та стає стійкою особистісною якістю. Також доведено, що тип локусу контролю обумовлює когнітивну оцінку складної ситуації, змінну ставлення до життєвих труднощів та успішність їх подолання. Так, дослідження Дж. Роттера свідчать, що особи з екстернальним локусом контролю характеризуються зниженою пошуковою активністю, невпевненістю у власних можливостях, що, у свою чергу, зменшує мотивацію до прийняття рішень, зокрема й у контексті правових конфліктів. На відміну від них, особи з інтернальним локусом контролю демонструють більшу рішучість та здатність до самотійного подолання труднощів [2].

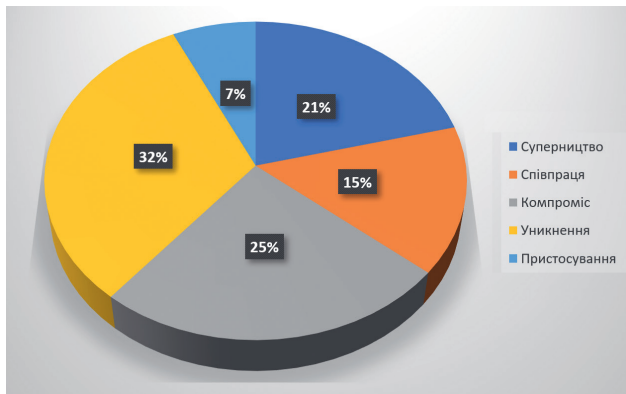

Рис. 1. Результати порівняння стратегій поведінки в конфлікті осіб з екстернальним типом локус контролю особистості

Згідно з позицією Н. Горської та В. Глизиної, вищий рівень інтернальності у випробуваного свідчить про те, що він відчуває себе суб'єктом власного життя, відповідальним за події, що з ним відбуваються. Натомість зниження показників інтернальності, тобто наближення до екстернального локусу контролю, пов'язане з меншою впевненістю у собі та підвищеною потребою в психологічній підтримці й допомозі [2], що підтверджує актуальність нашого дослідження.

Для реалізації мети дослідження був підібраний відповідний психодіагностичний інструментарій, зокрема: опитувальник «Рівень суб'єктивного контролю» (РСК) Дж. Роттера; тест-опитувальник поведінки в конфліктній ситуації К. Томаса; тест-опитувальник на визначення самоставлення особистості В. Століна, С. Пантелєєва. Репрезентативну групу склали студенти одного із ЗВО України віком від 19 до 23 років. Даний віковий період характеризується завершенням формування самосвідомості, усвідомленням свого місця в житті, праці, суспільстві та визначенням життєвого шляху. Дослідження проводилось у 2024–2025 р. Загальна кількість досліджуваних – 60 осіб. Зупинимось більш детально на характеристиці методів дослідження.

Аналізуючи результати дослідження взаємозв'язку локусу контролю особистості із стратегіями поведінки у конфлікті у осіб з екстернальним типом локусу контролю, ми дійшли до висновку, що такі респонденти менш схильні до ефективного медіаційного процесу, адже домінуючими стратегіями вирішення конфліктів у них є компроміс та уникнення, для яких характерними є як відсутність прагнення до кооперації, так і відсутність тенденції до досягнення власних цілей. А отже інтереси сторін конфлікту задовольняються одноосібно, що говорить про нерівноправне вирішення правових спорів. У цьому контексті робота медіатора потребує психологічної обізнаності в питаннях формування психологічної компетентності сторін орієнтованої на розвиток внутрішнього потенціалу та готовності до відповідального діалогу (див. рис. 1).

Результати діагностики самовідношення у осіб з екстернальним типом локусу контролю особистості за тестом-опитувальником В. Століна та С. Пантелєєва свідчать про невизначеність Я-образу (респонденти не мають чітких уявлень про свої сильні сторони, життєві цілі, що є наслідком контролюючої позиції з боку оточення), підвищену залежність від зовнішньої оцінки, орієнтацію на авторитети, соціальне схвалення та порівняння себе з іншими. В той же час респонденти відчувають потребу у зовнішній підтримці. Тобто, в респондентів проявляється вразливість самосприйняття та дефіцит впевненості у собі, що зумовлює їхню підвищену потребу в психологічній підтримці, особливо в умовах конфлікту чи стресу (див. рис. 2).

Таким чином, експериментально доведено, що екстернали потребують застосування різних психологічних технік у медіації при вирішенні різноманітних, у тому числі і правових спорів, адже у них спостерігається більш слабка мотивація внаслідок чого вони схильні до конформізму.

Виходячи з вищезначеного вельми важливим є вивчення особливостей соціалізації респондентів у сім'ї, адже саме від характеру спілкування в сім'ї, стилів виховання залежить розвиток вищезна-

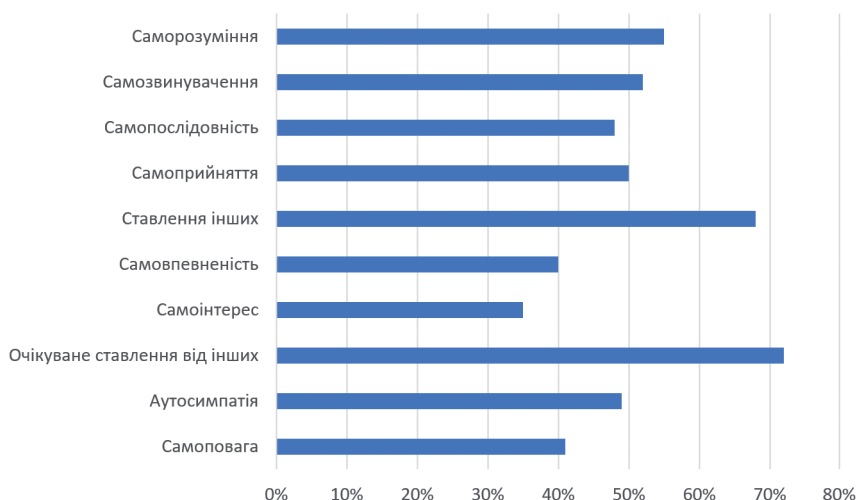

Рис. 2. Результати діагностики самовідношення респондентів з екстернальним типом локусу контролю особистості

чених якостей та здатностей людини та її реалізація у будь-яких видах діяльності. За результатами опитувальника соціалізації «Моя сім'я» отримано такі результати: у респондентів з екстернальним типом локусу контролю особистості переважає жорсткість методів виховання, тобто, батьки намагаються нав'язати свою волю, пильно стежать за досягненнями респондентів, не намагаються зрозуміти її точку зору, а отже виховання носить авторитарний характер. У той же час взаємодопомога у сім'ї, спільність інтересів та суворість виховних установок знаходяться приблизно на однаковому рівні. Щодо виховання самостійності у респондентів, то даний показник набрав 0%, тобто батьки не сприяли розвитку у респондентів даної якості, що проявляється у невмінні брати відповідальність за власне життя або результати своєї діяльності очікуючи що ситуація вирішиться або сама, або її хтось вирішить. Отже, можемо дійти до висновку, що низька соціалізація в сім'ї заважає особистісному і професійному зростанню особистості та формуванню почуття відповідальності (див. рис. 3).

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, можемо дійти до висновку, що для людей з екстернальним типом локусу контролю, провідним є уникнення невдачі, а отже процес медіації в даному випадку може бути неефективним у зв'язку із відсутністю інтересу до вирішення спірних питань та його результативності.

Встановлено, що на формування локусу-контролю особистості впливають особливості виховання у родині. Так інтернальний тип локусу контролю притаманний родинам, у яких співпраця із респондентами є основним засобом виховання соціально зрілої особистості. Натомість жорсткість методів виховання сприяє формуванню екстернального типу локусу-контролю особистості. Такі особи у складних ситуаціях застосовують конформну, поступливу поведінку, яка проявляється у нездатності відстоювати свою точку зору та вирішувати спірні процесуальні питання шляхом співробітництва.

Отримані результати дослідження частково кореспондується з науковими розвідками Демчук А.О. про вплив локусу контролю особистості на вибір копінг-стратегій – форм поведінки, що виявляються в готовності індивіда до розв'язання життє-

вих проблем, ситуацій, завдань [3, с. 55]. Саме під час виникнення стресових ситуацій, ситуацій невизначеності або відчаю обирається певний спосіб подолання стресу, тобто активізується відповідна копінг-стратегія поведінки: асертивні дії, вступ у соціальний контакт, пошук соціальної підтримки, обережні дії, імпульсивні дії, уникнення, маніпулятивні (непрямі) дії, асоціальні дії, агресивні дії [3, с. 56]. Також, дослідження показало, що типи долаючої поведінки осіб з екстернальним локусом контролю є неадаптивними (уникнення) й здатними дезорганізувати впливати на цілісність Я-концепції особистості. А отже, можна припустити, що це сприяє низькій результативності діяльності й детермінує прояв безпорадності у респондентів [3, с. 58].

Отже для того, щоб людина не уникала труднощів, вона має уособлювати в собі такі характеристики як: готовність до саморозкриття, самопізнання, володіння достатнім рівнем комунікативних навичок, відповідальністю, самостійністю, тобто бути соціально зрілою особистістю. Саме така особа показує максимальну здатність і готовність до прийняття свідомого рішення під час процедури медіації, проявляє активність у його генеруванні, дотримується і добровільно виконує досягнуті домовленості.

Повертаючись до концепції локусу контролю особистості зазначимо, що остання є наслідком теорії соціального научення Дж. Роттера. У центрі уваги цієї теорії – прогноз поведінки людини у складних ситуаціях. Дж. Роттер розглядає людей як цілеспрямованих особистостей. Він вважає, що люди прагнуть максимізувати заохочення і мінімізувати або уникати покарання. Більше того, він стверджує, що цілі визначають напрям поведінки людини у пошуках задоволення основних потреб [1, с. 65].

Учений розглядає такі шість категорій потреб, застосовних до прогнозу поведінки людини: 1) статус визнання; 2) захист – залежність; 3) домінування; 4) незалежність; 5) любов і прихильність; 6) фізичний комфорт. Дж. Роттер припускає, що кожна категорія потреб складається з трьох основних компонентів: 1) потенціал потреби; 2) цінність потреби; 3) свобода діяльності (включаючи мінімальну ціль). З точки зору Дж. Роттера, низька свобода діяльності разом із високою цінністю потреби призводить до сильної фрустрації (напруже-

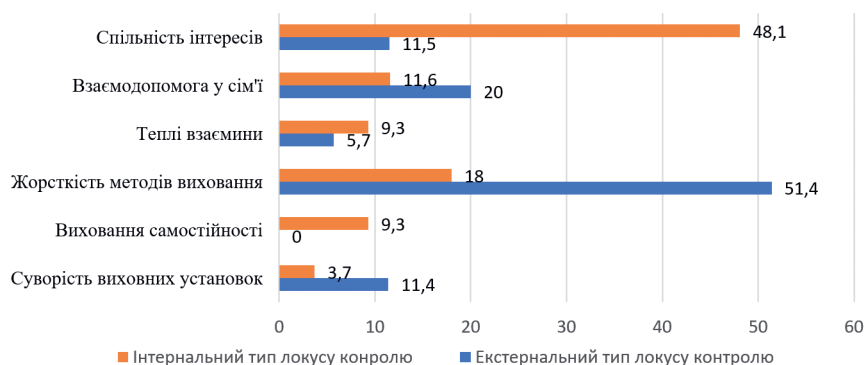

Рис. 3. Результати діагностики соціалізації особистості в сім'ї у респондентів з екстернальним типом локусу контролю особистості

ності) індивіда, який відчуває себе неефективним у досягненні важливих цілей. У більш широкому сенсі автор стверджує, що погана адаптація має місце, коли людина привласнює високу цінність задоволення окремої потреби, але має дуже низьку свободу діяльності, тобто невисокі очікування успіху поведінки, що могло б призвести до задоволення цієї потреби. Дж. Роттер вважає, що люди з поганою адаптацією часто шукають досягнення цілей у фантазіях або намагаються захиститися від ризику зазнати невдачі або уникнути їх.

Дж. Роттер пропонує наступну модель прогнозу (Rotter, 1982) поведінки людини у різних складних ситуаціях, що надає можливість прогнозувати можливість будь-якого альтернативного варіанту поведінки: Потенціал потреби = свобода діяльності + цінність потреби. Перший фактор – свобода діяльності людини або загальне очікування того, що дана поведінка призведе до задоволення потреби. Другий фактор – цінність, яку людина надає конкретній потребі, що пов'язана із очікуванням або досягненням визначених цілей. Загальна формула прогнозу також підкреслює вплив генералізованого очікування, за якого підкріплення буде мати місце в результаті певної поведінки в різних ситуаціях. Дж. Роттер визначив два таких генералізованих очікування: локус контролю та міжособистісну довіру [1, с. 67].

Враховуючи вищевикладене і результати проведеного дослідження, можемо припустити, що однією з потреб осіб з екстернальним типом локус контролю є потреба у захисті-залежності, пов'язана з низьким рівнем свободи діяльності, який при поєднанні з високою цінністю потреби призведе до вибору деструктивних копінг-стратегій поведінки, таких як уникнення, асоціальні дії, агресивні дії.

Також, можна припустити, що одним із чинників формування екстернального типу локусу контролю є досвід сімейного виховання, якщо воно ґрунтується на домінуванні, контролі та придушенні ініціативи. Такий тип взаємодії в родині формує у дитини стійку потребу в зовнішньому контролі та схильність до залежності від авторитетних фігур. А у поєднанні з низьким рівнем підтримки самостійності та автономії це зумовлює недостатній розвиток відповідальності й саморегуляції. Як наслідок, у дорослому віці такі особи схильні до вибору неадаптивних копінг-стратегій у складних або конфліктних ситуаціях, зокрема конформної поведінки,

уникнення прийняття рішень, емоційного дистанціювання або агресивного реагування. Тобто, стиль батьківського виховання відіграє ключову роль у становленні контролюючої позиції особистості, що, у свою чергу, впливає на ефективність участі у медіаційному процесі та загальній здатності до конструктивного розв'язання конфліктів.

Яким же чином медіатору можна працювати із особами, схильними до екстернального локусу контролю? Найбільший практичний інтерес являє собою «орієнтація суб'єкта діяльності при вирішенні завдань». У концепції «контролю за дією» Ю. Куля виділяє «орієнтацію на дію» і «орієнтацію на стан» у процесі обробки інформації. Можна припустити, що в загальному випадку: екстернальний локус контролю формує орієнтацію на стан; інтернальний – орієнтацію на результат [1, с. 68]. Для досягнення цієї мети в рамках медіації можна застосувати коучингові технології.

Коучинг у медіації – це використання технік коучингу для підтримки сторін у процесі медіації, щоб допомогти їм краще зрозуміти свої інтереси, розробити варіанти вирішення конфлікту та досягти угоди. Це не заміна медіації, а додатковий інструмент, який може бути застосований під час індивідуальних зустрічей зі сторонами, щоб підготувати їх до переговорів або допомогти їм більш ефективно брати участь у цьому процесі [4].

Зупинимось докладніше на відмінності коучингу від інших видів психологічної підтримки (див. табл. 1) [4].

Таким чином, можемо дійти до висновку, що коучинг фокусується на виявленні потенціалу клієнта, підтримці його в прийнятті рішень і активному здійсненні змін. У цьому медіатору можуть допомогти знання основних аспектів та застосування відповідних технік коучингу в процесі роботи зі стороною з екстернальним локусом контролю у медіації [5]:

– *орієнтація на майбутнє та цілепокладання*. Коучинг зосереджений на визначенні бажаного майбутнього клієнта, а не на глибокому аналізі минулого досвіду. Основна увага приділяється формулюванню конкретних, досяжних і вимірюваних цілей, а також побудові ефективного плану дій для їх реалізації;

– *акцент на особистісних ресурсах і сильних сторонах*. У процесі коучингу клієнт виявляє та активізує власні внутрішні ресурси, здібності й сильні

Таблиця 1

Відмінність коучингу від інших методів допомоги

<i>Коучинг:</i> Людина навчається усвідомлено реагувати на різні ситуації	<i>Тренінг:</i> Доведення до автоматизму навичок роботи в певних умовах
<i>Коучинг:</i> Коуч пропонує клієнту знайти рішення самому і взяти на себе відповідальність за його виконання	<i>Консультування:</i> У консультуванні рішення пропонує консультант, спираючись при цьому на свій багатий власний досвід
<i>Коучинг:</i> Коучинг не працює з травмами і минулим клієнта	<i>Психотерапія:</i> Психотерапія працює з минулим людини
<i>Коучинг:</i> Коуч заохочує людину саму шукати та пробувати різні методи на шляху до досягнення мети	<i>Менторство:</i> Ментор скеровує та контролює дії клієнта та показує приклад – як потрібно робити

риси характеру. Це сприяє підвищенню самооцінки, впевненості у власних силах і здатності досягати поставлених цілей;

– *сприяння розвитку відповідальності та самостійності*. Коучинг стимулює особисту відповідальність за прийняті рішення та дії. Клієнт навчається самостійно приймати рішення, долати труднощі та знаходити шляхи досягнення бажаних результатів;

– *чіткість, структурованість і ефективність процесу*. Коучинг має короткотривалий характер – від кількох тижнів до кількох місяців. Сесії відзначаються структурованістю, зосередженістю на конкретних завданнях і досягненні практичних результатів у визначені строки.

В процесі роботи зі стороною у медіації важливим є врахування емоцій, потреб та психологічних особливостей сторін конфлікту для досягнення взаємовигідного рішення. Це передбачає використання психологічних технік, спрямованих на покращення комунікації, управління емоціями та побудову довіри між учасниками конфлікту, що сприяє більш ефективному його вирішенню. Психологічна підтримка у роботі з екстерналами передбачає розвиток відповідального ставлення до власної поведінки, посилення внутрішньої мотивації до взаєморозуміння та зниження тривожності.

У роботі з особами з екстернальним типом локусу контролю медіаторові доцільно застосовувати прийоми активного слухання, техніки емпатійного відображення, ненасильницьке спілкування, а також поступове перенесення фокусу з «зовнішньої вини» на усвідомлення власного внеску в ситуацію. Важливим завданням професійної діяльності психолога та юриста в медіації є підвищення рівня саморефлексії та розвиток емоційної компетентності особистості, що дозволяє екстерналам поступово набувати елементів інтернальності. Це, своєю чергою, сприяє конструктивнішому стилю взаємодії та реальному вирішенню конфлікту з урахуванням потреб обох сторін.

Таким чином, робота з особами з екстернальним локусом контролю в межах медіаційного процесу вимагає комплексного підходу, який базується на підтримці, поступовому перенесенні фокусу відповідальності всередину особистості та формуванні навичок конструктивної поведінки в конфлікті.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Отримані у процесі дослідження теоретичні та експериментальні результати дають змогу сформулювати наступні висновки:

1. Встановлено, що респонденти з екстернальним локусом контролю переважно застосовують стратегії уникнення та компромісу, які не сприяють ефективному вирішенню конфліктів. Їм не вистачає орієнтації на співпрацю та власні цілі, що ускладнює процес досягнення справедливих рішень у медіації. Діагностика самовідношення вказує на нечіткий Я-образ, залежність від зовнішньої оцінки та нестачу впевненості, що актуалізує потребу в психологічному супроводі особливо у стресових і конфліктних ситуаціях. Стиль сімейного вихован-

ня позначається на соціалізації, відповідальності й здатності до конструктивної взаємодії.

2. Використання коучингових технологій у медіації є дієвим інструментом у роботі з екстерналами. Коучинг допомагає розвивати саморефлексію, ставити цілі, активізувати внутрішні ресурси та приймати відповідальність за прийняті рішення.

3. Робота медіатора з особами з екстернальним типом локусу контролю має бути спрямована на формування усвідомленості, розвитку відповідальності, самостійності, соціальної зрілості та емоційної компетентності.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у впровадженні коучингових технологій для осіб з екстернальним типом локусу контролю особистості в рамках медіації та аналізу особливостей їх впливу на зміну поведінкових патернів екстерналів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чудакова В.П. Інформаційно-смісловий компонент дослідження «локус контроль» – показник сформованості психологічної готовності до інноваційної діяльності та конкурентоздатності особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 4. С. 60–70. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2014_4_13 (дата звернення 26.06.2025).
2. Федорчук С., Петровська Т., Арнаутова Л., Ганага О., Хмельницька І. Локус контролю як особистісний ресурс подолання стресу кваліфікованих спортсменок. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. № 1, 2023. С. 28–34.
3. Демчук О.А. Локус контролю у структурі Я-концепції особистості як когнітивна детермінанта вибору копінг-стратегій. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Психологічні науки»*. Том 1, № 2 (2016). С. 53–58. URL : <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/731/689> (дата звернення 26.06.2025).
4. Галян І. М. Психодіагностика: навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. Київ, 2011. 464 с.
5. Бринза І.В., Гжибовська Т.С., Черненко Н. М. Конфліктний коучинг і медіація: навчальний посібник для слухачів, які проходять навчання за мікрокредитною програмою «Бізнес та технології: новий старт» в рамках виконання міжнародного проєкту Erasmus + TURBO (101129315 – TURBO-Erasmus-EDU2023-CB-NE). Одеса : Університет Ушинського, 2024. 154 с.
6. Робота з психологом коучем. URL : <https://holdyou.net/page/kouching> (дата звернення 23.06.2025).
7. Психічний супровід і психічне здоров'я: навчальний посібник. Том. 2 / С.Д. Максименко, О.Д. Гришко. Київ : Видавництво Людмила, 2024. 468 с.
8. Данчук Ю. П., Чеканська О. А. Особливості копінг-поведінки особистості в стресових ситуаціях. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т.1. С. 63–64.
9. Яхно Т.П., Куревіна І.О. Конфліктологія та теорія переговорів: Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 168 С.
10. Бондаренко К.С. Психологічні та юридичні особливості запровадження процедури медіації. *Актуальні проблеми держави і права*. 2024. Вип. 104. С. 17–22.